

Ako vo filme: Nad rámec deja

Podobenstvá, ako to o farizejovi a mýtnikovi, nám prinesú viac než jedno prekvapenie, ak sa naučíme ponoriť do Ježišových slov.

10.11.2025

Tak ako v dobrom filme, aj bohatstvo evanjeliových úryvkov siaha ďalej než len po hlavnú dejovú líniu. Existujú aj vedľajšie línie, s hlbokými významami, ktoré reagujú na rozličné okolnosti a čitateľov. A neraz

sa scenár skončí spôsobom, ktorý divákov zaskočí.

Podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi (porov. Lk 18,9–14) má jasne určený dej. Svätý Lukáš hneď vopred uvádza jeho výklad: hovorí „tým, čo si namýšľali, že sú spravodliví, a ostatnými pohrdali“ (Lk 18,9). Na prvý pohľad si človek možno povie: „Tento príbeh sa ma netýka, lebo moje problémy sú teraz iné.“ Ale neponúka nám text aj iné významy? Aké prekvapenia skrýva rozprávanie? Iba ak sa ponoríme do Ježišových slov, objavíme tie vedľajšie dejové línie, ktoré môžu nasmerovať náš život.

Prekvapenia evanjelia

Ježišove podobenstvá sú plné prekvapení. V jeho rozprávaniach sa vždy vyskytuje niečo nezvyčajné. Jeho postavy a ich činy nás často znepokojujú: pán, ktorý určuje mzdu bez ohľadu na množstvo práce; sluha

s dlhom, aký by mala skôr veľká spoločnosť; otec, ktorý usporiada oslavu pre syna bez požiadania o spravodlivé zadosťučinenie; sudca a správca, ktorí sú skorumpovaní... Ale toto nie je prípad podobenstva o farizejovi a mýtnikovi. V ňom sú postavy skôr obyčajné, známe vtedajším poslucháčom aj nám: jeden žije oddane pre Boha a druhý je považovaný za zradcu, pretože vyberá dane pre cudzí národ. Dej sa teda na prvý pohľad nezdá byť nijako prekvapivý.

Kde však nachádzame prvok, ktorý narúša naše zvyklé schémy, je perspektíva. Ježiš nám ponúka nezvyčajný pohľad: robí z nás svedkov rozhovoru dvoch ľudí s Bohom, dovoľuje nám vstúpiť tam, kam má prístup iba samotný Pán a dotknutá osoba. Za normálnych okolností môžeme posudzovať len viditeľné skutky, nie však úmysly, pretože tie sú pre nás skryté. Preto

môžeme vždy zachovať dobrú mienku o úmysloch druhého, lebo nám zvyčajne zostanú neznáme: „Kým si cudzie úmysly vysvetľuješ v zlej viere, nemáš právo vyžadovať porozumenie pre seba samého“^[1].

V tomto podobenstve, ktoré Ježiš vytvára, nám však umožňuje vidieť niečo viac — samotnú Božiu kompetenciu súdiť. Náš pohľad nie je iba vonkajší: počujeme modlitbu jedného aj druhého.

Modlitba farizeja je modlitbou vďakyvzdania. Na prvý pohľad sa pred Bohom nevychvaľuje, ale mu ďakuje, pričom predpokladá, že práve Božia pomoc mu umožnila správať sa tak, ako sa správal: „Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia“ (Lk 18,11). Ak pripisuje Bohu zásluhu za to, že sa nedopustil krádeží, nespravodlivosti či cudzoložstva, o ktorých by vedel, zároveň tým uznáva, že bez Božej

pomoci by mohol do všetkého toho upadnúť. A skutočne, nie je ako mýtnik — ani v práci, ani v očiach svojich spoluobčanov, ani vo svojom náboženskom nasadení. V tomto smere dokonca prekračuje to, čo sa od zbožného Izraelitu vyžadovalo: postí sa dvakrát do týždňa a odvádza desiatok zo svojho majetku.

Mýtnik, naopak, nemá veľa dôvodov na vďaku a obmedzuje sa len na útek k Božiemu milosrdenstvu: „Bože, buď milostivý mne hriešnemu“ (Lk 18,13). Je to akýsi súhrn, ktorý vyjadruje skutočné pokánie. Opis jeho telesných gest – „bil sa do prs“ (Lk 18,13) – naznačuje, že úprimne ľutuje to, čo neurobil dobre.

Nezvyčajné ospravedlnenie

Teraz, keď sme boli svedkami oboch modlitieb, sme v pozícii, aby sme si utvorili vlastný úsudok. No skôr, než to stihneme, Ježiš nás predbieha a odhaľuje druhé prekvapenie.

Najprv hovorí, že mýtnik „odišiel domov ospravedlnený“ (Lk 18,14). Zdá sa nám to správne a logické. Správne, pretože chceme podporiť Božiu vôľu: „Či môžem mať záľubu v smrti hriešnika? - hovorí Pán, Boh - a či nie v tom, aby sa odvrátil od svojich ciest a žil?“ (Ez 18,23). Logické, pretože nekonečné Božie milosrdenstvo nepotrebuje nič viac než úprimné pokánie, aby mohlo vykonať tento zázrak ospravedlnenia.

To, čo by však vtedajších poslucháčov šokovalo, je Ježišovo „a nie tamten“ (Lk 18,14) — teda jednoznačné tvrdenie, že farizej neodišiel domov ospravedlnený. Dav by bol zmätený a začal by sa pýtať: „Naozaj sa neberie do úvahy farizejovo úsilie plniť nadmieru svoje povinnosti voči Bohu? Máme si myslieť, že hriech je to, čo spája s Bohom? Veď farizej nemôže byť odpustený za krádeže, ktorých sa

nedopustil. Čo mal teda povedať? V čom spočíva problém?“

Možnú odpoveď na túto otázku nachádzame v úvode svätého Lukáša k tomuto podobenstvu: je to príbeh o ľuďoch, ktorí sa považujú za spravodlivých a pohrďajú ostatnými. Pohrdať druhými je očividne zlé. A k tomu sa ľahko dospeje prostredníctvom porovnávania. Zdalo by sa logické, že farizej sa cíti nadradený, keď sa porovnáva s verejným hriešnikom. Problém však nespočíva v samotnom pocite, ale v porovnávaní ako takom. Farizej definuje svoj život porovnaním s „ostatnými ľuďmi“ a — využijúc situáciu — s mýtnikom, ktorý stojí vedľa neho. V tomto procese je zásadná chyba. Hodnota ľudského života spočíva v tom, akú má cenu v Božích očiach, a nijaké porovnávanie na svete sa ani zďaleka nemôže rovnať dosahu Božieho pohľadu. V hĺbke duše ten, kto sa porovnáva, nie

je naozaj šťastný, pretože neustále hodnotí činy druhých a potrebuje, aby ostatní obdivovali tie jeho.

Keď farizej pohŕda mýtnikom, ktorý stojí pred ním, zanedbáva najväčšie prikázanie: milovať Boha a blížneho. V prvom prípade preto, že sa stavia na Božie miesto a myslí si, že môže súdiť ľudí; v druhom preto, že namiesto milosrdného pohľadu na mýtnika vidí len jeho hriech.

„Môžeme sa pozrieť do seba a zistiť, či aj my nepovažujeme niekoho za menejcenného, odvrhnutelného — hoci len slovami. Modlime sa, aby sme dostali milosť nepokladať sa za nadradených, aby sme neverili, že máme všetko v poriadku, aby sme sa nestali cynickými a posmešnými.“^[2]

Porovnávanie slúži ako prostriedok na upokojenie svedomia — nie preto, že by prinášalo dôvody na pokoj, ale preto, že zakrýva svetlo, ktoré by odhalilo, čo treba vykúpiť. „Hriech

farizejov nespočíval v tom, že nevideli v Kristovi Boha, ale v tom, že sa dobrovoľne uzavreli do seba; že nedovolili Ježišovi, ktorý je svetlo, aby im otvoril oči (Porov. Jn 9,39-41). Takáto tvrdošijnosť sa potom bezprostredne premieta na živote a vzťahoch s našimi blíždymi. Farizej, ktorý sám seba považuje za svetlo a ktorý nepripustí, aby mu Boh otvoril oči, je ten istý, čo sa k svojmu blíždemu správa povýšenecky a nespravodlivo.“^[3]

Takto sa farizej stáva neschopným pochopiť, prečo potrebuje Božie milosrdenstvo. A to nie je maličkosť, pretože len Božie milosrdenstvo nás môže priviesť do cieľa — môže nás spasiť — a nie naše vlastné sily.

Otázky, ktoré vyvoláva odmietnutie farizejovej modlitby, sú podobné iným Ježišovým slovám: „Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov“ (Mt 9,13). Mohol by sa

však niekto opýtať: „A čo spravodliví? Musí človek zámerne hľadať hriech, aby ho Ježiš zavolať?“ Svätý Pavol túto otázku čiastočne rozvíja: „Čo teda povieme? Budeme zotrvať v hriechu, aby sa rozhojnila milosť? Vonkoncom nie! Veď sme zomreli hriechu! Ako by sme v ňom ešte mohli žiť?“ (Rim 6,1–2). Išlo by teda o skreslenie logiky, ktorú Pán zamýšľal. Hriech nikdy nie je žiaduci, ale „ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda“ (1Jn 1,8). A rozhodujúce nie je hriech ako taký, ale môj konkrétny hriech. Inými slovami, buď si uvedomím svoju biedu, alebo sa neotvorím Božiemu milosrdenstvu — jedinému, ktoré ma môže zachrániť.

Z tohto pohľadu mýtnikova výhoda nespočíva v hriechu, ale v tom, že celé jeho okolie mu pripomína, že je hriešnik. Jeho bieda je očividná, verejná, priznaná. Jeho jedinou oporou zostáva: „Bože, buď milostivý

mne hriešnemu.“ Mýtnik nám tak ukazuje cestu, ktorou sa treba uberať: „Konaj ako pokorný človek, vedomý si len toho, že si hriešnik, ktorý potrebuje zľutovanie. Kým farizej o nič neprosí, pretože si myslí, že má všetko, mýtnik môže iba žobrať o Božie milosrdenstvo. A to je krásne — žobrať o Božie milosrdenstvo. Keď sa postaví pred Boha s prázdnyimi rukami, s odhaleným srdcom a prizná sa za hriešnika, mýtnik ukazuje nám všetkým podmienku potrebnú na prijatie Pánovho odpustenia. Nakoniec práve on, takto pohrdaný, sa stáva ikonou skutočného veriaceho.“^[4]

Nečakaný záver

A napokon, keď si chceme z tohto všetkého vziať poučenie, prichádza obrat — záverečné prekvapenie. Farizej sa pozerá na mýtnika a pohŕda ním... a ja si uvedomujem, že

pohrdam farizejom za to, že on pohrda mýtnikom! S prekvapením zisťujem, že odkaz na tých, „čo si namýšľali, že sú spravodliví, a ostatnými pohrdali“, nie je určený len postavám z minulosti, ale má byť varovaním pred konkrétnym a trvalým nebezpečenstvom pre každého, kto sa chce postaviť na Božiu stranu.

Ten, kto bežne číta Evanjelium, je v skutočnosti bližšie k farizejovi než k mýtnikovi. Pravdepodobne nie je zločincom, nespôsobuje škandály, nevedie nečestný život v rozpore s kresťanským ideálom. Preto je veľmi dôležité pripomenúť si, že Ježiš sa s farizejmi nekonfrontuje preto, že by ich nenávidel, ale preto, že ich miluje. Nekonečná a konkrétna Božia láska, zjavená v Ježišovi Kristovi, neprišla na zem, aby zo zatrpknutosti odsúdila hriešnikov, ale aby nám odhalila výšku a hĺbku Lásky, ktorú nevyhnutne potrebujeme. A niekedy

môže byť napomenutie účinným prostriedkom, aby sa nám otvorili oči a aby sme si uvedomili, že sme pred Bohom biedni.

Netreba si myslieť, že farizej je zlý, skazený alebo že popiera svoje slabosti. On ich jednoducho nevidí! A keď rozjímame nad týmto príbehom, ktorý nám Ježiš rozpráva, naliehavo cítime potrebu prosiť Pána, aby nám otvoril oči pre naše slabosti. „Ak Boh uprednostňuje pokoru, nie je to preto, aby nás ponížil; pokora je skôr nevyhnutnou podmienkou, aby nás mohol znova pozdvihnúť a aby sme zakúsili milosrdenstvo, ktoré napĺňa naše prázdnoty. Ak modlitba pyšného neprenikne do Božieho srdca, pokora biedneho ho otvára dokorán. Boh má jednu slabosť — slabosť pre pokorných. Pred pokorným srdcom otvára Boh svoje srdce úplne.“^[5] —

[1] *Brázda* č. 635.

[2] František, Homília, 27-X-2019.

[3] *Íst' s Kristom*, č. 71.

[4] František, Audiencia 1-VI-2016.

[5] *Tamtiež*.

Carlos Jódar / Photo: Ben White
(Unsplash)

sk-sk/article/ako-vo-filme-nad-ramec-
deja/ (19.03.2026)